

In memoriam

Nico Verloop (1949-2025)

Op 5 juni 2025 overleed Nico Verloop, emeritus-hoogleraar onderwijskunde van de Universiteit Leiden.

Nico heeft een lange periode deel uitgemaakt van de redactie van *Pedagogische Studiën*. Eerst als secretaris en vervolgens als lid en voorzitter. Ook was Nico oud-voorzitter en erelid van de VOR. Hij heeft een centrale en verbindende rol gespeeld binnen de vereniging.

Nico werd op 22 april 1949 geboren in Dordrecht. Van een gereformeerde basisschool en mulo, naar de kweekschool, waarna hij startte met zijn universitaire studie pedagogiek. Als studentassistent gaf hij al een collegereeks statistiek voor 250 studenten. Hier genoot hij van. Hij promoveerde cum laude in 1989 op een proefschrift met de titel '*Interactive cognitions of student-teachers*'. Twee jaar later werd hij benoemd als hoogleraar onderwijskunde aan de Universiteit Leiden. In die tijd begon hij ook al te bouwen aan zijn organisatie die in 1995 officieel het levenslicht zag onder de naam Interfacultair Centrum voor Lerarenopleidingen, Onderwijsonderzoek en Nascholing (ICLON). Hij gaf 15 jaar leiding aan het ICLON. Ook toen hij het stokje doorgaf heeft hij zijn opvolgers desgevraagd nog van zeer nuttige adviezen voorzien.

Reeds in zijn proefschrift en oratie hield hij een pleidooi voor de wetenschappelijke bestudering van praktijkkennis van docenten (Verloop, 1992). Het is zinvol om de aanleiding voor zijn onderzoeksprogramma kort te vermelden. Het type docentonderzoek dat Nico destijds bekritiseerde wint nu weer aan invloed en daarbij lijkt er weinig te zijn geleerd van de veertig jaar docentonderzoek dat hierop volgde. Onderzoek naar docenten kwam in de jaren zestig van de vorige eeuw onder leiding van Gage pas echt goed op gang. Tot het midden van de jaren tachtig had dit onderzoek vooral een proces-product karakter. Het onderzoek richtte zich destijds op heel concreet onderwijsgedrag van docenten (het 'proces') en hoe dit samenhang met cognitieve leeropbrengsten van leerlingen (het 'product'). Op basis van dit onderzoek werden vervolgens concrete gedragsvoorschriften opgesteld voor onderwijzen. Destijds, nu precies een halve eeuw geleden, vatte Rosenshine de bevindingen uit dit onderzoek samen onder de noemer 'directe instructie' (Rosenshine, 1976). Aan dit proces-product gericht onderzoek werd ook een gedragsgerichte aanpak verbonden voor het opleiden en professionaliseren van docenten. Geïsoleerde effectieve gedragingen werden getraind door voordoen, nadoen en feedback.

Dit type docentonderzoek en de hiervan afgeleide gedragsgerichte benadering voor opleiden en professionaliseren werd in jaren tachtig in toenemende mate bekritiseerd, resulterend in nieuwe benaderingen van docentonderzoek (Fenstermacher, 1994). Allereerst werden er vraagtekens gezet bij het versmallen van goed onderwijs tot een beperkt aantal gedragsvoorschriften. Ook het beeld van de docent als uitvoerder van deze voorschriften deed de complexiteit van het beroep van leraar tekort. Kon de docent niet beter worden beschouwd als een beslissende werkzaam in een complexe context? Ook kon met dit onderzoek niet worden verklaard waarom docenten in de praktijk vaak heel anders handelen dan hen in de opleiding of professionalisering was geleerd. Tot slot was er in deze benadering nauwelijks aandacht voor de rol van kennis voor het handelen. Het belang van theoretische (vakinhoudelijke, (vak-)didactische en pedagogische) inzichten voor leren onderwijzen was onderbelicht. Maar ook was er geen aandacht voor de praktijkkennis waar docenten zelf al over beschikken en ontwikkelen in de praktijk.

Tegen deze achtergrond startte Nico een onderzoeksprogramma naar praktijkkennis van docenten (Verloop et al., 2001). Door de praktijkkennis van docenten systematisch te bestuderen zou het gedrag van leraren beter kunnen worden begrepen en zou de ondersteuning bij het opleiden en professionalisering beter kunnen worden afgestemd op de praktijk. Bovendien zou praktijkkennis van ervaren docenten ook zelf een bijdrage kunnen leveren aan de kennisbasis voor leraren naast wetenschappelijke inzichten. Onder de bezielende leiding van Nico heeft het onderzoek naar praktijkkennis en leren van docenten een vlucht genomen. Niet alleen begeleidde hij zelf 31 promovendi op dit gebied. Hij inspireerde en begeleidde ook universitair docenten en

universitair hoofddocenten van het ICLON hun eigen onderzoekslijn binnen dit programma te ontwikkelen. Dit was zo succesvol dat in een zekere periode op bijna alle universitaire lerarenopleidingen in Nederland een hoogleraar-directeur was aangesteld afkomstig uit de ‘stal’ van Nico. Ook internationaal was Nico vooruitstrevend, resulterend in vele duurzame contacten, uitwisselingen en projecten met gerenommeerde onderzoekers van Stanford, Berkeley, Pennsylvania en in latere jaren ook bij universiteiten in China en andere delen van de wereld.

Hoewel Nico sinds zijn benoeming als hoogleraar niet veel onderwijs heeft verzorgd heeft hij wel vele generaties studenten ingeleid in de onderwijswetenschappen met het onder zijn redactie verschenen standaardwerk: *Onderwijskunde. Een kennisbasis voor professionals* (Verloop & Lowyck, 2003). Ook bij dit project ging hij doortastend en met een helder plan te werk. Dat was ook nodig om de vele hoogleraren die een hoofdstuk schreven voor dit boek zich aan de opdracht te laten houden. Van dit boek zijn meerdere drukken verschenen en uiteindelijk 35.000 exemplaren verkocht.

Hij voerde al deze activiteiten uit met visie, overzicht en inzicht, strategisch, met veel mensenkennis, altijd eerlijk, direct en met humor. Hierin was hij ons allen een voorbeeld en zal hij dat ook altijd blijven.

Prof.dr.ir. Fred Janssen (hoogleraar-directeur ICLON, Universiteit Leiden)

3

Literatuur

- Fenstermacher, G. D. (1994). The knower and the known: The nature of knowledge in research on teaching. *Review of research in education*, 20(1), 3-56.
- Rosenshine, B. V. (1976) Classroom instruction. In N. Gage (Ed.), *The Psychology of Teaching Methods*, 75th Yearbook of the National Society for the Study of Education, Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Verloop, N. (1992). Praktijkkennis van docenten: een blinde vlek van de onderwijskunde. *Pedagogische Studiën*, 69(6), 410-423.
- Verloop, N., van Driel, J., & Meijer, P. (2001). Teacher knowledge and the knowledge base of teaching. *International Journal of Educational Research*, 35(5), 441-461.
- Verloop, N., & Lowyck, J. (2003). *Onderwijskunde: Een kennisbasis voor professionals*. Groningen: Wolters-Noordhoff.